

Briuselis, 2014 02 03
COM(2014) 38 final

ANNEX 15

PRIEDAS

„LIETUVA“

prie

ES kovos su korupcija ataskaitos

LIETUVA

1. IŽANGA. PAGRINDINIAI ASPEKTAI IR APLINKYBĖS

Kovos su korupcija sistema

Strateginis požiūris. Nacionalinėje kovos su korupcija 2011–2014 m. programoje pateiktas išsamus veiksmų planas ir nustatytos institucijos, atsakingos už jo įgyvendinimą¹. Be kita ko, siekiama išplėsti mokesčių inspekcijos siūlomas elektronines paslaugas, internete skelbti teritorijų planavimo projektus ir remti kovos su korupcija reklamą žiniasklaidoje. Įgyvendinti programą vėluojama². Nors naujausiose viešosiose diskusijose dažniausiai kalbama apie su korupcija susijusias bausmes, taip pat derėtų skirti dėmesio jos prevencijai.

Teisinė sistema. Lietuvos nuostatos, kuriomis korupcija kriminalizuojama, yra išsamios. Jose kalbama apie aktyvų ir pasyvų kyšininkavimą bei prekybą poveikiu. Jos taikomos ir užsienyje veikiantiems pareigūnams. Aukščiausiojo Teismo parengtoje teismų praktikos apžvalgoje išdėstomos rekomendacijos dėl teisės nuostatų taikymo ir aiškinimo, kurios padeda nuosekliai tirti korupcijos bylas³. Europos Tarybos valstybių prieš korupciją grupės (GRECO) nuomone, šis aiškinimas atitinka Baudžiamosios teisės konvenciją dėl korupcijos ir kartais jo reikalavimai yra griežtesni⁴. Vykdydama GRECO rekomendacijas Lietuva iš dalies pakeitė įstatymus, kad kyšio apibrėžtis apimtų tiek materialinę, tiek nematerialinę naudą, įskaitant per trečiuosius asmenis siūlomus kyšius, ir būtų pailginti senaties terminai⁵. Taip pat laikydamosi GRECO rekomendacijų Lietuva peržiūrėjo kyšininkavimui ir prekybai poveikiu taikomas sankcijas, kad jos būtų nuoseklesnės ir padidėtų bausmių lygis⁶. Jungtinių Tautų konvencijos prieš korupciją (UNCAC) įgyvendinimo 2012 m. peržiūroje Lietuva sulaukė palankaus vertinimo dėl neteisėto praturtėjimo ir plataus korupcinės veiklos (įskaitant juridinių asmenų veiklą) spektro kriminalizavimo. Tačiau UNCAC peržiūros dokumente pabrėžta, kad reikia daugiau teisinių nuostatų įgyvendinimo statistinių duomenų ir konkrečios informacijos apie tai, kaip kovos su korupcija institucijos bendradarbiauja praktiškai⁷.

Institucinė sistema. Korupcijos baudžiamajam persekiojimui ir prevencijai vadovauja Specialiųjų tyrimų tarnyba (STT). Policijoje už korupcijos prevenciją ir korupcijos atvejų tyrimą atsako Imuniteto valdyba, pavaldi policijos generaliniam komisarui. Prokuratūroje veikia Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo departamentas. Teisėjų etikos ir drausmės komisija priima sprendimus dėl drausmės bylų iškėlimo teisėjams. Vyriausioji tarnybinės etikos komisija (VTEK) prižiūri, kaip laikomasi tarnybinės etikos standartų, reguliuoja viešuosius ir privačiuosius interesus valstybės tarnyboje ir kontroliuoja tam tikrą lobistinę veiklą. UNCAC peržiūros dokumente tarnybos raginamos glaudžiau bendradarbiauti tarpusavyje užtikrinant kovos su korupcija įstatymų vykdymą⁸.

Apklausos

Nuomonių tyrimai. Iš 2013 m. specialiosios „Eurobarometro“ apklausos matyti, kad 29 proc. apklaustųjų nuomone, korupcija daro poveikį jų kasdieniam gyvenimui (ES vidurkis –

1 Nacionalinė kovos su korupcija 2011–2014 metų programa.

2 2013 m. gruodžio mėn. Seimas programą pakeitė. Dėl Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos nacionalinės kovos su korupcija 2011–2014 metų programos patvirtinimo“ pakeitimo ir papildymo [XII-634] (http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=461405).

3 Teismų praktikos biuletenis Nr. 26.

4 http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/GrecoEval3%282008%2910_Lithuania_One_EN.pdf.

5 [http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/GrecoRC3\(2011\)7_Lithuania_EN.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/GrecoRC3(2011)7_Lithuania_EN.pdf).

6 http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/GrecoRC3%282013%296_Second_Lithuania_EN.pdf.

7 <http://www.unodc.org/unodc/treaties/CAC/country-profile/profiles/LTU.html>.

8 <http://www.unodc.org/unodc/treaties/CAC/country-profile/profiles/LTU.html>.

26 proc.). Be to, 95 proc. Lietuvos piliečių nuomone, korupcija Lietuvoje yra plačiai paplitusi (ES vidurkis – 76 proc.), o 88 proc. sutinka, kad kyšiai ir ryšiai dažnai padeda lengviausiai gauti tam tikrų viešųjų paslaugų (ES vidurkis – 73 proc.)⁹.

Korupcijos patirtis. 2013 m. specialiosios „Eurobarometro“ apklausos duomenimis, Lietuvoje yra didžiausia ES procentinė dalis respondentų (29 proc.), teigiančių, kad jų buvo paprašyta kyšio arba buvo tikimasi kyšio už jų per pastaruosius 12 mėnesių gautas paslaugas (ES vidurkis – 4 proc.).

Verslo tyrimai. 2013 m. „Eurobarometro“ verslo tyrimo duomenimis, 89 proc. respondentų mano, kad korupcija yra plačiai paplitusi (ES vidurkis – 75 proc.), o 36 proc. nuomone, korupcija yra kliūtis verslui Lietuvoje (ES vidurkis – 43 proc.)¹⁰.

Kontekstas

Privatusis sektorius. Lietuva nepateikė informacijos dėl perkėlimo priemonių, susijusių su Komisijos 2011 m. ataskaita dėl Pamatinio sprendimo 2003/568/TVR dėl kovos su korupcija privačiame sektoriuje. 2007 m. ataskaitoje pažymėta, kad Lietuva visiškai perkėlė nuostatas dėl juridinių asmenų atsakomybės ir nuostatas, kuriomis reikalaujama veiksmingų, proporcingų ir atgrasomųjų baudžiamųjų sankcijų¹¹. 2012 m. šešėlinė ekonomika sudarė 29 proc. BVP – tai trečia pagal dydį procentinė dalis ES¹². 2013 m. pasaulinio konkurencingumo indekso sąrašė Lietuva užėmė 48 vietą iš 148 šalių¹³.

Interesų konfliktas ir turto deklaravimas. Didelė dalis renkamų ir skiriamų pareigūnų ir jų sutuoktinių privalo kasmet viešai deklaruoti savo turtą¹⁴. Už turto deklaracijų tvarkymą ir priežiūrą atsako Mokesčių inspekcija. 2012 m. spalio mėn. ataskaitoje Valstybės kontrolė nurodė turto deklaravimo procedūros trūkumus ir paragino ją patobulinti¹⁵. Sukurta šių trūkumų šalinimo darbo grupė. Be to, valstybės tarnautojai turi pateikti interesų konflikto deklaracijas Vyriausiajai tarnybinės etikos komisijai, o dėl pažeidimų pareigūnai gali būti atleisti. Tačiau šios deklaracijos turi būti atidžiau kontroliuojamos.

Pranešėjai. Teisės nuostatos saugo įvairių kategorijų liudytojus, nukentėjusiuosius ir kitus baudžiamųjų bylų dalyvius nuo galimo keršto ir bauginimo¹⁶. Tačiau nėra konkrečių teisės aktų dėl pranešėjų apsaugos viešajame arba privačiajame sektoriuje. 2010 m. rugsėjo mėn. Seimui buvo pateiktas įstatymo projektas dėl pranešėjų apsaugos, bet jis nebuvo priimtas¹⁷. Vyriausybės nuomone, atskiras įstatymas dėl šio klausimo būtų buvęs perteklinis¹⁸. Tačiau UNCAC peržiūroje Lietuvai rekomenduota dar kartą apsvarstyti tokio įstatymo poreikį¹⁹.

9 2013 m. specialioji „Eurobarometro“ apklausa Nr. 397.

10 2013 m. greitoji „Eurobarometro“ apklausa Nr. 374.

11 COM(2011) 309 *final*, 2011 m. birželio 6 d. Pamatinio sprendimo 2003/568/2003 antroji įgyvendinimo ataskaita (http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/organized-crime-and-human-trafficking/corruption/docs/report_corruption_private_sector_en.pdf).

12 http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/themes/07_shadow_economy.pdf.

13 http://www3.weforum.org/docs/GCR2013-14/GCR_Rankings_2013-14.pdf.

14 Gyventojų turto ir pajamų deklaravimo įstatymo 2 straipsnis.

15 Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė (2012 m.), *Valstybinio audito ataskaita. Gyventojų turto ir pajamų deklaravimas* (<http://www.vkontrole.lt/failas.aspx?id=2737>).

16 Nuo 2010 m. gruodžio mėn. galiojančiame įstatyme, kuriuo papildytas Baudžiamojo proceso kodeksas, numatytas liudytojų parodymų dalinis anonimiškumas ir nustatomos papildomos garantijos liudytojams, pranešusiems apie korupciją.

17 Pranešėjų apsaugos įstatymas Nr. XIP-2459.

18 2010 m. lapkričio 17 d. Vyriausybės nutarimas Nr. 1649.

19

<http://www.unodc.org/documents/treaties/UNCAC/WorkingGroups/ImplementationReviewGroup/ExecutiveSummaries/V1255483e.pdf>.

2012 m. gruodžio mėn. pareiškus įtarimus kyšininkavimu 29 muitinės pareigūnams (trečdalis visų Medininkų muitinės posto darbuotojų) muitinės tarnautojai pradėjo skatinti vidaus pranešimus dėl bandymų kyšininkauti.

Lobistinės veiklos skaidrumas. Lobistinės veiklos įstatymu reikalaujama, kad visi lobistai registruotųsi viešai prieinamame sąrašė²⁰. Tačiau 2012 m. lapkričio mėn. pabaigoje sąrašė buvo tik 34 registruoti lobistai. Įstatymas neapima fondų ir asociacijų, o Seimo nariai neprivalo atskleisti ryšių su lobistais²¹.

2. DALYKINĖS SRITYS

Viešieji pirkimai

2011 m. Lietuvoje viešieji darbai, prekės ir paslaugos sudarė apie 16 proc. BVP. Tais pačiais metais „Valstybės žiniose“ paskelbtų viešojo pirkimo konkursų vertė, kaip visų išlaidų viešiesiems darbams, prekėms ir paslaugoms procentas, siekė 34,7 proc.²²

Vyriausybės viešųjų pirkimų sistemos tobulinimo ir plėtos 2009–2013 m. strategija siekiama didesnio skaidrumo, efektyvumo ir konkurencingumo²³. Be to, nacionalinėje kovos su korupcija programoje (2011–2014 m.) nustatyti konkretūs viešųjų pirkimų srities tikslai. Joje, be kita ko, nustatyta, kad 80 proc. viešųjų pirkimų turi būti rengiama elektroninėje erdvėje, viešųjų pirkimų kainos negali viršyti privačiojo sektoriaus kainų daugiau kaip 7 proc., taip pat nustatyti konkretūs tikslai sveikatos priežiūros sektoriui²⁴.

2012 m. padarytais Viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimais padidinti skaidrumo reikalavimai. Jų poveikį korupcinės veiklos mastui dar reikia įvertinti²⁵. Viena iš kitų teigiamų tendencijų yra didelis santykinės tiesiogiai neskelbiant viešojo konkurso sudaromų sutarčių vertės sumažėjimas (nors nebūtinai sumažėjo tokių sutarčių sudarymo dažnumas). Atskirų konkursų rengiančių institucijų praktika labai skiriasi²⁶. Nuo 2012 m. tiesiogiai sutartis sudaryti galima tik gavus Viešųjų pirkimų tarnybos leidimą. Yra keletas išimčių, dėl kurių vis vien privaloma nedelsiant pranešti šiai tarnybai. 2012 m. lapkričio mėn. siekiant centralizuoti tam tikrus viešuosius pirkimus įsteigta Centrinė perkančioji organizacija. Viešųjų pirkimų tarnybos duomenimis, 2012 m. ji itin daug dėmesio skyrė pažeidimų prevencijai, remdamasi rizikos analize ir sutelkdama dėmesį į didelės vertės sutartis ir sutartis, kurios buvo finansuojamos iš ES struktūrinių fondų lėšų²⁷.

20 Lobistinės veiklos įstatymas Nr. VIII-1749. Lobistų sąrašas pateikiamas Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos svetainėje (http://www.vtek.lt/vtek/index.php?option=com_content&view=article&id=371&Itemid=41).

21 Palidauskaitė, J. ir Baltrimas, J. (2012), Lietuvos nacionalinė atsparumo korupcijai sistema. Seimas. Rinkinys: Čepas (ed.) *Lietuvos atsparumo korupcijai tyrimas*. Vilnius: Eugrimas, p. 50.

22 http://ec.europa.eu/internal_market/publicprocurement/docs/modernising_rules/public-procurement-indicators-2011_en.pdf.

23 Lietuvos viešųjų pirkimų sistemos tobulinimo ir plėtos 2009–2013 m. strategija (1332) (http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=355759&p_query=&p_tr2=).

24 Nacionalinės kovos su korupcija 2011–2014 metų programos įgyvendinimo priemonių planas ir jo vykdymo iki 2012 m. gruodžio 31 d. ataskaita, p. 19–21 (http://www.stt.lt/documents/nknp/NKKP_vykdymo_iki_2012-12-31_atask_pildymui.pdf).

25 Viešųjų pirkimų įstatymas (1996), Nr. 84-2000, iš dalies pakeista redakcija (2012), I-1491 (http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=421381).

26 „Transparency International“ Lietuvos skyrius (2012 m.), *Lietuvos Respublikos ministerijų 2011 metais vykdytų neskelbiamų viešųjų pirkimų tendencijos* (http://transparency.lt/media/filer_public/2013/01/24/tils_neskelbiami_ministeriju_pirkimai_analize_2011m.pdf).

27 2013 m. balandžio 16 d. Viešųjų pirkimų tarnybos 2012 metų veiklos ataskaita.

Geroji praktika: elektroniniai pirkimai

Elektroniniai pirkimai gali padėti didinti skaidrumą, paspartinti procedūras ir paskatinti konkurenciją. Lietuva padarė pažangą suteikdama elektroninę prieigą prie bendrų viešųjų pirkimų duomenų, o institucijos privalo skelbti pirkimo planus ir ataskaitas internete. Skelbtinos informacijos spektras yra didesnis nei reikalaujama ES teisės aktais, įskaitant techninių specifikacijų projektus. Tiekėjai taip pat privalo savo pasiūlymuose nurodyti subrangovus. Nuo 2009 m. pagal Viešųjų pirkimų įstatymą perkančiosioms organizacijoms privaloma, kad bent 50 proc. jų bendros viešųjų pirkimų vertės vyktų elektroniniu būdu. Nustačius šį reikalavimą, elektroninių pirkimų dalis 2010 m. išaugo iki 63 proc., 2011 m. – 76 proc., o 2012 m. – iki 83 proc.²⁸

Viešojo pirkimo komisijos nariai privalo pasirašyti nešališkumo deklaracijas. Tačiau nenumatyta jokių didesnių sankcijų, jeigu apie galimą interesų konfliktą nepranešama: praėjus vieniems metams po administracinės nuobaudos skyrimo, pažeidėjai vėl gali dalyvauti priimant sprendimus dėl kitų pirkimo sutarčių toje pačioje organizacijoje²⁹. Nėra bendrų gairių dėl grėsmių nustatymo mechanizmų, kurie padėtų nustatyti korupcijos atvejus viešųjų pirkimų srityje.

Dėl plačios viešųjų pirkimų konfidencialumo apibrėžties gali būti apribotas skaidrumas ir sudarytos palankios sąlygos pažeidimams. Pagal viešojo pirkimo taisykles perkančiosios organizacijos pasirašiusios sutartį gali keisti viešojo pirkimo reikalavimus, jeigu sutarties vertė tampa žemesnė nei nacionalinė riba. Šios ribos nepasiekę pasiūlymai sudarė beveik 98 proc. visų pasiūlymų ir 15,4 proc. visų viešųjų pirkimų³⁰. Kadangi mažos vertės viešųjų pirkimų arba jų pakeitimų skelbti nereikalaujama, tai gali kelti galimą korupcijos riziką.

Pagal 2013 m. „Eurobarometro“ verslo tyrimą dėl korupcijos³¹ 48 proc. Lietuvos respondentų mano, kad korupcija yra plačiai paplitusi nacionalinių valdžios institucijų valdomų viešųjų pirkimų srityje (ES vidurkis – 56 proc.), o 51 proc. respondentų mano, kad korupcija būdinga vietos lygmeniu valdomoms sutartims (ES vidurkis – 60 proc.). Konkrečiai Lietuvos respondentai pažymėjo, kad viešojo pirkimo procedūrose plačiai paplitusi tokia praktika: specifikacijos rengiamos konkrečioms įmonėms (62 proc.), derybų procedūrų pažeidimai (43 proc.), interesų konfliktai vertinant pasiūlymus (42 proc.), konkurso dalyvių tarpusavio susitarimai (51 proc.), neaiškūs atrankos arba vertinimo kriterijai (37 proc.), nenumatytų skubos pagrindų netinkamas naudojimas siekiant išvengti konkurencingų procedūrų (27 proc.), konkurso dalyvių dalyvavimas rengiant specifikacijas (40 proc.) ir sutarties sąlygų pakeitimai sudarius sutartį (32 proc.). Apskritai šie skaičiai yra žemesni nei ES vidurkis. Nors šie rodikliai nebūtinai tiesiogiai susiję su korupcija, jie atskleidžia rizikos veiksnius, dėl kurių didėja viešojo pirkimo procedūrų korupcinis pažeidžiamumas.

Pagal Specialiųjų tyrimų tarnybos (STT) parengtą 2011 m. korupcijos žemėlapi Lietuvos verslo įmonės tebmano, kad korupcija yra didelė viešojo pirkimo problema³². Papildomos

28 Lietuvos Respublikos Valstybės kontrolė (2011), *Išankstinio tyrimo ataskaita. Viešųjų pirkimų sistemos apžvalga* (2011 m. lapkričio 25 d. IT-P-20-1-14), Vilnius, pp. 17–18. Viešųjų pirkimų tarnyba, 2012 m. elektroninių viešųjų pirkimų pažangos ataskaita.

29 Kavoliūnaitė-Ragauskienė E. (2012), p. 107.

30 Viešųjų pirkimų tarnyba (2012), *2011 m. veiklos ataskaita*, p. 5 (<http://www.vpt.lt/vpt/uploaded/2012/VP%20Ataskaita%202012.pdf>).

31 2013 m. greitoji „Eurobarometro“ apklausa Nr. 374.

32 2011 m. Lietuvos korupcijos žemėlapis (http://www.stt.lt/documents/soc_tyrimai/Korupcijos_zemelapis.pdf).

susirūpinimą keliančios sritys, kurias nustatė Valstybės kontrolė, yra netinkamas stebėjimas ir procedūrinių pažeidimų nebaudžiamumas³³.

Atrodo, kad viešųjų pirkimų korupcija kelia itin daug spręstinių uždavinių vietos lygmeniu. Vienu atveju vyresnieji savivaldybės pareigūnai buvo nubausti laisvės atėmimo bausme dėl pirkimo sutarčių dėkingumo mokesčių³⁴. 2011 m. Viešųjų pirkimų tarnyba stebėjo viešuosius pirkimus, kurių bendra vertė siekė 828 mln. EUR, t. y. 22,3 proc. visų tų metų viešųjų pirkimų. Tarnyba nutraukė 39 pirkimo procedūras, 15 kartų nurodė pakartotinai nagrinėti pasiūlymus, o dėl 9 viešųjų pirkimų perdavė medžiagą teisėsaugos institucijoms³⁵. Tačiau Viešųjų pirkimų tarnyba nuolat prisiima vis naujų įsipareigojimų, bet jos biudžetas ar darbuotojų skaičius atitinkamai nedidėja, todėl kyla klausimų dėl jos pajėgumo veiksmingai vykdyti stebėjimą. Tarnybos finansinėje ataskaitoje teigiama, kad 2012 m. joje dirbo 72 darbuotojai ir jai papildomai reikėjo dar 10 darbuotojų, kad ji galėtų tinkamai vykdyti veiklą³⁶.

2013 m. balandžio mėn. Ūkio ministerija pasiūlė iš dalies pakeisti Viešųjų pirkimų įstatymą, kad būtų sumažintas sutarčių, sudarytų neskelbiamų derybų būdu, stebėjimas, padidintos mažos vertės viešųjų pirkimų viršutinės išlaidų ribos, būtų nustatyta nauja didelės apimties pirkimų kategorija³⁷. STT įspėjo, kad dėl siūlomų pakeitimų padidėtų korupcijos rizika³⁸. Dauguma pakeitimų buvo priimta 2013 m. spalio mėn.³⁹

Kovos su korupcija institucijų nepriklausomumas ir veiksmingumas

Specialiųjų tyrimų tarnyba (STT) yra Lietuvos kovos su korupcijos institucija, kurios veiklos sritis apima baudžiamąjį persekiojimą, prevenciją ir šviečiamąją veiklą. Ji buvo įsteigta 1997 m. kaip Vidaus reikalų ministerijos dalis, kad koordinuotų iki tol išskaidytą kovos su korupcija veiklą. Rengiantis stojimui į ES 2000 m. STT tapo nepriklausoma ir, kaip pažymėta UNCAC peržiūros dokumente, STT turi pakankamai galių, kad vykdytų savo veiklą⁴⁰. Ji yra atskaitinga Prezidentui ir Seimui. Jos vadovą skiria Prezidentas, o tvirtina Seimas.

2004 m. birželio mėn. STT pareigūnai surengė kratas keturių didžiausių politinių partijų būstinėse – tai buvo ilgo tyrimo dėl penkių Seimo narių dalis. Kratos buvo surengtos prieštaringu metu, likus penkioms dienoms iki prezidento rinkimų. Seimo nariai apkaltino STT, kad ji yra politizuota ir nutekina konfidencialią informaciją; be to, jie pagrasino iš dalies pakeisti teisės aktus, reglamentuojančius teisėsaugos operatyvinę veiklą. 2004 m. rugsėjo mėn. STT vadovas atsistatydino, kaltindamas įstatymų leidėjus savo kolegų dangstymu nuo baudžiamojo persekiojimo. Po šio konflikto su Seimu STT ėmė veikti atsargiau ir užsitraukė kritiką, kad nedrįso imtis stambių bylų tyrimų⁴¹. 2009 m. pradėjusi eiti pareigas Lietuvos Prezidentė paragino teisėsaugos institucijas ir visų pirma STT imtis aktyvesnių veiksmų

33 Lietuvos Respublikos Valstybės kontrolė (2011), *Išankstinio tyrimo ataskaita. Viešųjų pirkimų sistemos apžvalga*. IT-P-20-1-14. Vilnius, p. 5 (www.vkontrole.lt/failas.aspx?id=2475).

34 Teismo sprendimas baudžiamojoje byloje Nr. 1-69/2010.

35 Viešųjų pirkimų tarnyba (2012), *2011 m. veiklos ataskaita*, p. 3 (<http://www.vpt.lt/vpt/uploaded/2012/VP%20Ataskaita%202012.pdf>).

36 „Transparency International“ Lietuvos skyrius (2012), *Viešieji pirkimai: viešieji pinigai ir skaidrumas*, p. 3 (http://transparency.lt/media/filer_public/2013/03/15/lt_viesieji_pinigai_ir_skaidrumas.pdf).

37 Lietuvos Respublikos ūkio ministerija (2013), *Vyriausybė pritarė viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimams* (http://www.ukmin.lt/web/lt/naujienos/naujienos/vyriausybe_pritare_viesuju_pirkimu_istatymo_pakeitimams).

38 Specialiųjų tyrimų tarnybą (2013), *STT įvertino siūlomus Viešųjų pirkimų įstatymo pataisas* (<http://www.stt.lt/lt/naujienos/nid.1730.cat.1>).

39 http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=458234.

40 <http://www.unodc.org/unodc/treaties/CAC/country-profile/profiles/LTU.html>.

41 http://www.princeton.edu/successfulsocieties/content/data/policy_note/PN_id219/Policy_Note_ID219.pdf.

kovojant su korupcija ir tirti stambesnes, matomesnes bylas⁴². 2011 m. kalbėdama apie pastaruoju metu patobulintą teisinę sistemą ji pasakė: „nebėra daugiau jokių priešasčių, dėl ko teisėsaugos institucijos galėtų dirbti blogai arba neduoti rezultatų“⁴³. 2011 m. 38 proc. tyrimo respondentų teigė, kad pasitiki STT⁴⁴.

Šiomis aplinkybėmis 2011 m. STT pranešė, kad užbaigė ir perdavė teismui 45 ikiteisminius tyrimus (palyginti su 56 ikiteisminiais tyrimais 2010 m.). Tarnyba paaiškino, kad bylų skaičius sumažėjo dėl jų sudėtingumo. 35 proc. tyrimų tarnyba pradėjo gavusi konfidencialios informacijos per savo karštąją liniją. 2011 m. teismai nuteisė 71 ir išteisino 9 asmenis, dėl kurių ikiteisminius tyrimus vykdė STT⁴⁵.

2012 m. STT atliko 290 ikiteisminių tyrimų, iš kurių 89 buvo laikomi sudėtingais, įskaitant tyrimą dėl buvusio Seimo nario, kuris, kaip įtariama, ėmė kyšius už įstatymų projektų rengimą. Kitose aukšto lygio bylose taip pat priimti apkaltinamieji nuosprendžiai. 2012 m. balandžio mėn. už kyšininkavimą ir su viešaisiais pirkimais susijusių dokumentų klastojimą buvo lygtinai nuteisti buvę vandens komunalinės įmonės vadovai. 2010 m. buvęs ministro pavaduotojas nuteistas lygtinai už kyšininkavimą. Po kito STT atlikto tyrimo aukštesnysis prokuroras nuteistas lygtinai už kyšio reikalavimą.

STT taip pat parengė korupcijos prevencijos mokymo priemones ir dirbo su mokyklomis, kad įtrauktų šias priemones į mokymo planus. Vykdydama prevencijos darbą STT analizavo korupcijos riziką Energetikos ministerijoje ir nustatė leidimų ir prekybos licencijų išdavimo trūkumų⁴⁶. 2012 m. STT pareiškė prieštaraujanti siūlomoms Viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimams, pagal kuriuos viešojo pirkimo taisyklės nebūtų taikomos politinėms partijoms. Vėliau Prezidentė pakeitimą vetavo⁴⁷. Prezidentė taip pat vetavo STT peržiūrėtą siūlomą miškų įstatymą, kuriuo buvo siekiama palengvinti buvusių sodybų atstatymą. STT nustatė, kad įstatymo projekte trūko aiškių valstybinės žemės paskirties keitimo kriterijų ir tinkamų apsaugos priemonių, kurios neleistų piktnaudžiauti įgaliojimais ir teikti suklastotus duomenis⁴⁸.

Dėl ekonominės krizės biudžeto administracinės išlaidos buvo sumažintos – tai padarė poveikį ir STT. STT biudžetas sumažėjo nuo apytiksliai 7,2 mln. EUR 2008 m. iki 5,8 mln. EUR 2009 m. ir 4,8 mln. EUR 2010 m. Sumažėjo atlyginimai, apribota šviečiamoji ir prevencinė veikla⁴⁹. 2012 m. STT biudžetas šiek tiek išaugo, iki 5,2 mln. EUR⁵⁰. STT vadovybė pranešė Seimo nacionalinio saugumo ir gynybos komitetui, kad dėl tokio finansavimo lygio mažėja tarnybos gebėjimas pritraukti ir išlaikyti patyrusius pareigūnus, kovoti su didelio masto kyšininkavimu ir stebėti korupciją politikoje. Komiteto pirmininkas pasakė, kad norint geresnių rezultatų, reikia didinti finansavimą⁵¹. UNCAC peržiūros

42 Gabrilavičiūtė, L. (2009), *D. Grybauskaitė: STT turėtų daugiau dėmesio skirti stambioms byloms* (<http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/d-grybauskaite-stt-turetu-daugiau-demesio-skirti-stambioms-byloms-56-75011>).

43 Pankūnas, G. (2011), *Grybauskaitė: nesu patenkinta STT darbo tempu ir rezultatais* (http://www.alfa.lt/straipsnis/11870167/Grybauskaite..nesu.patenkinta.STT.darbo.tempu.ir.rezultatais=2011-07-12_14-33/).

44 http://www.stt.lt/documents/planavimo_dokumenatai/STT_report__2011_EN.pdf.

45 http://www.stt.lt/documents/planavimo_dokumenatai/STT_report__2011_EN.pdf.

46 http://www.stt.lt/documents/planavimo_dokumenatai/STT_report__2011_EN.pdf.

47 Vėliau Seimas atmetė Prezidentės veto.

48 Viešųjų pirkimų įstatymas, Miškų įstatymas.

49 Informacija apie institucijų biudžetą pateikiama remiantis duomenimis, nurodytais svetainėje www.viesai.lt, kuri surenka viešai prieinamus duomenis, pateikia juos naudotojui tinkamu formatu ir apžvelgia ilgalaikes tendencijas. STT biudžeto duomenys pateikiami <http://www.viesai.lt/biudzetai/biudzetu-vaizdavimas/#b15416>.

50 2012 m. Valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas (XI-1823). Žr. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=415665&p_query=&p_tr2=2.

51 <http://www.15min.lt/en/article/in-lithuania/despite-handcuffed-suspects-and-masked-officers-lithuanian-fbi-fails-to-impress-525-303674#ixzz2NVVz3oAP>.

dokumente Lietuvai taip pat rekomenduota skirti papildomų išteklių, kad sustiprėtų teisėsaugos institucijų veiksmingumas ir pajėgumai.

Kita svarbi kovos su korupcija institucija yra Vyriausioji tarnybinės etikos komisija (VTEK), kuri prižiūri, kaip laikomasi tarnybinės etikos standartų, reguliuoja viešuosius ir privačiuosius interesus valstybės tarnyboje ir kontroliuoja tam tikrą lobistinę veiklą. Jos tikslai apima valstybės tarnybos veiklos ir sprendimų skaidrumą, institucinės etikos pažeidimų prevenciją ir visuomenės pasitikėjimo šalies ir savivaldybių institucijomis didinimą⁵². Komisijos pirmininką skiria Seimo Pirmininko teikimu skiria Seimas. Aukščiausiojo Teismo pirmininkas, ministras pirmininkas, Seimo pirmininkas, Savivaldybių asociacijos pirmininkas skiria po vieną VTEK narį penkerių metų kadencijai. Komisija kasmet atsiskaito Seimui.

Valstybės tarnautojai turi kasmet pateikti interesų konfliktų deklaracijas. Kai kurios deklaracijos skelbiamos VTEK svetainėje. Tačiau tam, kad VTEK galėtų visapusiškai vykdyti stebėjimo, analizės ir tolesnio darbo remiantis rezultatais veiklą jai trūksta pajėgumų. 2011 m. veiklos ataskaitoje Komisija pažymėjo, kad mažas biudžetas apribojo jos galimybes vykdyti veiklą. 2010 m. VTEK biudžetas siekė 320 000 EUR, 2011 m. – 400 000 EUR, o 2013 m. – 390 000 EUR⁵³. 2012 m. veiklos ataskaitoje VTEK pažymėjo, kad ji negali užtikrinti atitikties interesų konfliktų ir lobistinės veiklos įstatymams ir tirti pažeidimus, jeigu į šią veiklą aktyviau neįsitrauks kitos šalies ir savivaldybių institucijos⁵⁴. 2012 m. Komisija atliko 263 tyrimus ir priėmė 105 sprendimus, palyginti su 244 tyrimais ir 85 sprendimais 2011 m.⁵⁵ 2012 m. Komisijos priėmė 44 sprendimus, kuriuose nustatyti valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pažeidimai, 31 sprendimą, kuriuose nustatyta, kad nepasitvirtinus skunduose nurodytai informacijai, valstybinėje tarnyboje dirbančio asmens elgesys reabilituojamas, o 24 atvejais tyrimai buvo nutraukti dėl nepakankamų įrodymų.

Po VTEK tyrimo dėl interesų konflikto atsistatydino vienas ministras. Kitu atveju, kai VTEK nustatė, kad meras supainiojo interesus, jis vis dėlto liko eiti mero pareigas.

Daug kartų keitėsi interesų konflikto deklaracijų skelbimo taisyklės. Nuo 2013 m. liepos mėn. reikalaujama skelbti apie sutartis, kurių vertė viršija 2 900 EUR, o pati suma gali būti neskelbiama⁵⁶. 2013 m. Prezidentė pasiūlė pakeisti įstatymą, kad visos deklaracijos būtų skelbiamos viešai. 2013 m. spalio mėn. Vyriausiasis administracinis teismas priėmė sprendimą, kad valstybinėje tarnyboje dirbantys asmenys privalo patikslinti pateiktą privačiųjų interesų deklaraciją tik tokiais atvejais, kai atsiranda naujų aplinkybių, galinčių turėti įtakos jų sprendimams einant tarnybinės pareigas⁵⁷.

VTEK nenagrinėja renkamų pareigūnų interesų konfliktų. Seimo etikos ir procedūrų komisija nagrinėja Seimo narių pateiktas deklaracijas ir pataria jiems, kaip vengti interesų konfliktų. Jeigu Seimo nariai nesilaiko komisijos rekomendacijų, jie gali sulaukti įspėjimo. Nėra nustatyta veiksmingo galimų pažeidimų stebėjimo mechanizmo⁵⁸.

52 VTEK (<http://www.vtek.lt>).

53 *Ibid.* p. 184; 2013 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas (XII-65) (http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=440373&p_query=&p_tr2=2); 2012 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas (XI-1823) (http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=415665&p_query=&p_tr2=2).

54 VTEK veiklos ataskaita.

55 Vyriausioji tarnybinės etikos komisija (2013), *2012 m. VTEK veiklos ataskaita*, p. 4

(http://www.vtek.lt/vtek/images/vtek/Dokumentai/Apie_mus/ataskaitos_seimui/VTEK_2012_metu_ataskaita.pdf).

56 *Privačių interesų deklaracijų pildymo, tikslinimo ir pateikimo taisyklės*

(http://www.vtek.lt/vtek/index.php?option=com_content&view=article&id=364&Itemid=32).

57 Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas (2013), *LVAT pateikė išaiškinimą dėl pareigos patikslinti privačių interesų deklaraciją* (<http://www.lvat.lt/lt/naujienos/visos-naujienos/lvat-pateike-isaiskinima-3vcj.html>).

58 Palidaukaitė, J. ir Baltrimas, J. (2012), p. 50–51.

Seimo narių interesų konfliktų sprendimo sistemos trūkumai išaiškėjo, kai Seimo narys, dalyvavęs ministerijos komiteto darbo veikloje taip pat vadovavo organizacijai, su kuria ta ministerija sudarė sutartį. STT perdavė bylą Seimui bei Vyriausiajai tarnybinės etikos komisijai, kuri neturi įgaliojimų tirti Seimo narių veiklą. Seimo etikos ir procedūrų komisija įspėjo Seimo narį, kad jis, pažeisdamas Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymą, nedeklaravo savo privačiųjų interesų.

Politinių partijų finansavimas

GRECO duomenimis, 2004 m. politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymu⁵⁹ sukurta teisine sistema nustatytos išsamios taisyklės ir apibrėžtys, išsamus politinių kampanijų subjektų sąrašas ir jų atsakomybė, nuostatas, kuriomis siekiama finansinio skaidrumo, kampanijų išlaidų ribos, kontrolės mechanizmas ir sankcijos. Tačiau GRECO pastebėjo, kad reikia užtikrinti griežtesnį įstatymo vykdymą, kad būtų išaiškinamas šešėlinis finansavimas ir per trečiuosius asmenis teikiamos aukos; taip pat reikia užtikrinti, kad būtų laikomasi aukotojų sąrašų paskelbimo terminų⁶⁰. 2013 m. 17 proc. „Eurobarometro“ apklausos respondentų teigė, kad politinių partijų finansavimas yra pakankamai skaidrus ir yra pakankamai prižiūrimas (ES vidurkis – 22 proc.)⁶¹.

Remdamosi GRECO rekomendacijomis 2010 m. valdžios institucijos pateikė politinėms partijoms gaires ir surengė finansavimo taisyklių mokymus. Lietuva taip pat padarė pažangą reguliuodama su politinėmis partijomis netiesiogiai susijusius subjektus. Sugriežtintos nepriimtinių aukų, nepanaudotų kampanijų lėšų ir aukų natūra tvarkymo taisyklės. Tolesniais pakeitimais sustiprintas kampanijų išdėstymo, kontroliuojančių pajamas ir išlaidas, vaidmuo. Lietuvoje politinio finansavimo priežiūrai vadovauja Vyriausioji rinkimų komisija (bendradarbiaudama su teisėsaugos institucijomis). Ji įgaliota tirti procedūrinių taisyklių pažeidimus arba dokumentų nepateikimo atvejus. Papildomomis reformomis sustiprinti reikalavimai dėl auditorių, kurie tvirtina partijų ir kampanijų sąskaitas, nepriklausomumo. Lietuva taip pat padidino ir išaiškino sankcijas dėl partijų ir kampanijų finansavimo taisyklių pažeidimų⁶². Tačiau GRECO pastebėjo, kad reikia imtis papildomų veiksmų siekiant veiksmingai užtikrinti taisyklių vykdymą⁶³. Lietuva įgyvendino GRECO rekomendaciją pailginti politinio finansavimo taisyklių pažeidimų senaties terminą⁶⁴.

2011 m. papildomais pakeitimais uždraustos juridinių asmenų aukos ir nustatyta, kad individualios aukos gali būti teikiamos tik kampanijos laikotarpiu⁶⁵. Išlieka klausimų dėl politinės reklamos reguliavimo ir nefinansinių aukų partijoms vertinimo ir deklaravimo⁶⁶. Partijų nario mokesčio dydis nėra apribotas arba efektyviai stebimas.

Lietuvoje stiprėja suvokimas, kad reikia spręsti politinių partijų ir kampanijų finansavimo problemas. Šie susirūpinimą keliantys klausimai iškilo, kai per 2012 m. Seimo rinkimus nustatyta pažeidimų. Visų pirma per šiuos rinkimus susirūpinimą kėlė balsų pirkimas ir

59 2004 m. rugpjūčio 23 d. priimtas Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymas.

60 http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/GrecoEval3%282008%2910_Lithuania_Two_EN.pdf.

61 2013 m. specialioji „Eurobarometro“ apklausa Nr. 397.

62 Seimui pateiktas įstatymo projektas, kuriuo dar labiau padidinama mažiausia bauda už partijų ir kampanijų finansavimo skaidrumo pažeidimus.

63 [http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/GrecoRC3\(2011\)7_Lithuania_EN.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/GrecoRC3(2011)7_Lithuania_EN.pdf).

64 http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/GrecoRC3%282013%296_Second_Lithuania_EN.pdf.

65 Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo bei finansavimo kontrolės įstatymo 2, 7, 8, 10, 11, 12, 14, 20, 22, 23, 25, 27, 28 straipsnių pakeitimo ir 16 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymas [XI-1777] (http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=413830).

66 Mickevičiūtė, N. (2012). Lietuvos nacionalinė atsparumo korupcijai sistema: Vyriausioji rinkimų komisija. Rinkinys: Čepas (ed.) *Lietuvos atsparumo korupcijai tyrimas*. Vilnius: Eugrimas, p. 150.

valstybės institucijų gebėjimas veiksmingai stebėti tokius faktus, apie kuriuos pranešama, ir šiuos klausimus spręsti. Atlikus tyrimus dėl balsų pirkimo, Vyriausioji rinkimų komisija ir Konstitucinis Teismas panaikino kelių apygardų rinkimų rezultatus.

Politinio finansavimo klausimus taip pat viešumon iškėlė vienos didelės politinės partijos, kuri buvo apkaltinta 2004–2006 m. nedeklaravusi pajamų ir išlaidų, byla. 2013 m. liepos mėn. partijos steigėjas Seimo narys buvo nuteistas, o jį pakeitusiam partijos vadovui skirta bauda. Teismo byla prieš pačią partiją buvo nutraukta po to, kai ši nauju pavadinimu susijungė su kita partija.

Per 2012 m. rinkimus iškilo daugiau klausimų dėl paslėptos politinės reklamos ir Vyriausiosios rinkimų komisijos pajėgumo ją veiksmingai stebėti. Šie susirūpinimą keliantys klausimai buvo keliami ne vieną kartą, bet Vyriausiosios rinkimų komisijos tyrimo ir analitiniai pajėgumai beveik nepakito⁶⁷. Dėl akivaizdaus lėšų balsų pirkimui buvimo ir paslėptos reklamos kyla klausimų dėl partijų ir kampanijų finansavimo skaidrumo.

Iškelti įtarimai dėl balsų pirkimo per 2012 m. Seimo rinkimus paskatino parengti įstatymų pakeitimus, kuriais būtų padidintos atitinkamos nuobaudos ir išplėsti teisėsaugos institucijų įgaliojimai⁶⁸. Ateityje bus matyti, kiek iš dalies pakeisti įstatymai padės atgrasyti nuo sukčiavimo per rinkimus.

Sveikatos priežiūra

Lietuvos sveikatos priežiūros sistema veikia šalies ir savivaldybių lygmenimis. Sveikatos apsaugos ministerija atsako už sveikatos priežiūros sistemos reguliavimą ir bendrą priežiūrą. Savivaldybės atsako už pirminės sveikatos priežiūros ir socialinės rūpybos paslaugų tiekimą, su viešąja sveikata susijusią veiklą, poliklinikų ir mažų bei vidutinių ligoninių veiklą.

Centrinio ir vietos lygmens sveikatos priežiūros įstaigos nuolat minimos kaip vienos iš labiausiai korumpuotų viešųjų institucijų⁶⁹. Iš 2013 m. „Eurobarometro“ apklausos apie korupciją matyti, kad sveikatos priežiūra yra viena iš labiausiai korupcijos pažeidžiamų sričių Lietuvoje⁷⁰. 29 proc. Lietuvos respondentų pažymėjo, kad iš jų buvo tikėtasi arba reikalauta kyšio. 21 proc. šių atvejų buvo susijęs su sveikatos priežiūros sektoriumi – tai antra pagal dydį procentinė dalis ES (palyginti su ES vidurkiu, siekiančiu 2 proc.). Šie duomenys atspindi procentą asmenų, kurie kreipėsi į viešąsias sveikatos priežiūros įstaigas. Tiek pat procentų Lietuvos respondentų (21 proc.), kurie kreipėsi į viešąsias medicinos įstaigas, pripažino papildomai sumokėję arba padovanoję vertingą dovaną slaugytojai arba gydytojui arba skyrę auką ligoninei. Apie 32 proc. apklaustųjų paminėjo, kad padarė tai prieš gaudami sveikatos priežiūros paslaugas, o 38 proc. apklaustųjų mokėjo arba dovanojo dovanas jau gavę sveikatos priežiūros paslaugas.

Reaguojant į šiuos susirūpinimą keliančius klausimus į 2011–2014 m. nacionalinę kovos su korupcija programą buvo įtrauktas sveikatos priežiūros korupcijos klausimas. Į programą įtrauktas skyrius, skirtas kovos su korupcija sveikatos priežiūros sistemoje priemonėms, kuriomis siekiama sumažinti neoficialių mokėjimų procentinę dalį ir imtis veiksmų, susijusių su viešaisiais pirkimais. Programoje nustatomos priemonės, kuriomis toliau aiškinamos sveikatos priežiūros įstaigų vadovų kadencijos ir skyrimo procedūrų nuostatos, ir įvardijami

67 Mickevičiūtė, N. (2012), Lietuvos nacionalinė atsparumo korupcijai sistema. Vyriausioji rinkimų komisija. Rinkinys: Čepas, A. (ed.) *Lietuvos atsparumo korupcijai tyrimas*. Vilnius: Eugrimas, p. 150.

68 2012 m. lapkričio mėn. Baudžiamojo kodekso, Kriminalinės žvalgybos įstatymo ir Vyriausiosios rinkimų komisijos įstatymo pakeitimai.

69 2011 m. Lietuvos korupcijos žemėlapis (http://www.stt.lt/documents/soc_tyrimai/Korupcijos_zemelapis.pdf).

70 2013 m. specialioji „Eurobarometro“ apklausa Nr. 397.

veiksmai, kuriais siekiama kelti visuomenės informuotumą apie sveikatos priežiūros paslaugas ir jų atitinkamas kainas, įskaitant reklamos priemones. Tačiau programoje nenustatyta išsami veiksmų strategija, skirta korupcijos šiame sektoriuje priežastims nuosekliai šalinti. Į 2013 m. birželio mėn. sveikatos apsaugos ministro sveikatos priežiūros Lietuvoje padėties ataskaitą įtrauktas atskiras skyrius apie korupciją⁷¹. Nuo 2013 m. rugpjūčio mėn. pacientai gali prašyti informacijos apie jų gydymo realiąją kainą – šiuo veiksmu iš dalies ketinama korupciją mažinti⁷².

Nors Lietuvos įstatymai draudžia gydytojams siūlyti, žadėti arba dovanoti bet kokio pobūdžio dovanas arba tokias dovanas priimti iš jų, visuomenės žinios apie šias nuostatas ir jų interpretacija smarkiai skiriasi, todėl vyrauja bendras pakantumas neoficialiems mokėjimams šiame sektoriuje. Siekdama spręsti šį klausimą Lietuvos medicinos studentų asociacija parengė iniciatyvą, kuria gydytojai skatinami atvirai deklaruoti, jog tam, kad atliktų savo pareigas jiems nereikia pacientų dovanų. 2013 m. iniciatyvą įgyvendina 5 miestų 16 sveikatos priežiūros įstaigų, palyginti su 2011 m., kai dalyvavo 10 įstaigų iš 2 miestų.

Korupcijos rizika sveikatos apsaugos sistemoje taip pat susijusi su viešaisiais pirkimais dėl gana menkų pirkimo proceso kontrolės mechanizmų. Šie trūkumai pripažįstami 2011–2014 m. nacionalinėje kovos su korupcija programoje. Į programą įtrauktas punktas, kuriuo siekiama imtis veiksmų, kad būtų mažinamas korupcijos lygis vykdant nepriklausomus medikamentų viešuosius pirkimus. Programa taip pat siekiama padidinti per Centrinę perkančiąją organizaciją organizuojamų viešųjų pirkimų konkursų skaičių (60 proc. 2011 m.; 65 proc. 2012 m.; 68 proc. 2013 m. ir 71 proc. 2014 m.), dėl kurių kreiptųsi daugiau perkančiųjų sveikatos priežiūros įstaigų (30 proc. 2011 m.; 50 proc. 2012 m.; 70 proc. 2013 m.; 90–95 proc. 2014 m.)⁷³.

Nuo 2010 m., vadovaujantis gerąja patirtimi, reikalaujama, kad vaistinės ekranuose pateiktų lyginamąją kainų informaciją – taip kuria siekiama mažinti farmacijos pramonės korupcijos riziką. Be to, daug farmacijos bendrovių prisijungė prie vaistų rinkodaros etikos kodekso, kuris buvo priimtas 2006 m. ir iš dalies pakeistas 2012 m. Jame nustatytos šios pramonės šakos ir medicinos paslaugų teikėjų arba pacientų organizacijų ryšių skaidrumo ir mokslinių renginių rėmimo taisyklės ir gairės.

3. TOLESNI VEIKSMAI

Lietuva parodė ryžtą užkirsti kelią korupcijai ir su ja kovoti, be kita ko, parengusi plačią teisinę sistemą. Su sunkumais susiduriama taikant atitinkamas nuostatas praktikoje ir skatinant vertinti jų prasmę ir logiką, kad būtų kovojama tiek su smulkia, tiek su aukšto lygio korupcija. Dar didesnis kovos su korupcija institucijų nepriklausomumo ir veiksmingumo stiprinimas padėtų išspręsti sudėtingus uždavinius viešojo pirkimo, politinių partijų finansavimo ir sveikatos priežiūros srityse.

Reikėtų atidžiau išnagrinėti šiuos aspektus:

- įvertinti **Viešųjų pirkimų tarnybos** stebėjimo pajėgumus ir pirmenybės teikimą stambesnėms byloms, rengti papildomas prevencijos priemones perkančiosiose

71 Lietuvos Respublikos Sveikatos apsaugos ministerija (2013), Sveikatos priežiūros sistemos analizės ir vertinimo ataskaita (http://www.sam.lt/go.php/lit/Veiklos_ataskaitos/660).

72 Valstybinė ligonių kasa, *Naujovė: nuo šiol pacientams bus teikiama informacija, kiek kainavo jų gydymas* (<http://www.vlk.lt/info/item/id/2126>).

73 Nacionalinės kovos su korupcija 2011–2014 metų programos įgyvendinimo priemonių planas ir jo vykdymo iki 2012 m. gruodžio 31 d. ataskaita, p. 19–21 (http://www.stt.lt/documents/nknp/NKKP_vykdymo_iki_2012-12-31_atask_pildymui.pdf).

organizacijose, kad būtų galima nustatyti korupcijos atvejus įvairiuose viešojo pirkimo etapuose, sutelkiant dėmesį į vietos lygmenį ir **sveikatos priežiūros** sektorių; sukurti tikslinę kovos su neoficialiais mokėjimais sveikatos priežiūros sistemoje strategiją, nustatant kontrolės mechanizmus su būtinais įgaliojimais, rengiant mokymus ir sudarant sąlygas nepriklausomai veiklai;

- analizuoti **Specialiųjų tyrimų tarnybos (STT)** veiksmingumą, sutelkiant dėmesį į apkaltinamųjų nuosprendžių skaičių ir bylų sunkumą, nustatyti galimas tobulinimo sritis, įskaitant darbo koordinavimą su kitomis valdžios institucijomis ir iniciatyvą tiriant aukšto lygio korupcijos atvejus;
- stiprinti **Vyriausiąją tarnybinės etikos komisiją**, gerinti renkamų ir skiriamų pareigūnų interesų konflikto deklaracijų tikrinimo metodiką, pažeidimų stebėjimą ir atgrasomųjų sankcijų taikymą;
- užtikrinti, kad **politinės partijos** laiku pateiktų tinkamą informaciją apie savo **finansavimo** šaltinius, stiprinti partijų išlaidų ir pajamų, įskaitant nario mokesčius, stebėjimą, ir įvertinti Vyriausiosios rinkimų komisijos stebėjimo pajėgumus.